

5. Příjmy obcí – scénáře rozšíření a odstavení Jaderné elektrárny Dukovany

David Hána, Tomáš Černý

Pro posuzování vývoje regionu mají nezanedbatelnou roli instituce samosprávy, systém jejich financování a způsob jejich fungování. Především objem finančních prostředků distribuovaný obcím, mechanismy a principy jejich přerozdělování hrají pro regionální a lokální rozvoj zcela výjimečnou roli (Blažek 2002). Obce v okolí Jaderné elektrárny Dukovany (EDU), především pak v zónách havarijního plánování (ZHP) mají od firmy ČEZ několik různých druhů příjmů, jako jsou finanční dary Nadace ČEZ (Nadace ČEZ 2003-2012), obcemi vyjednané smluvní dary od firmy ČEZ, které míří do obcí v nejbližším okolí EDU, příjmy z daně z nemovitosti placené obcím, v jejichž katastru se areál EDU nachází (Rozpočet obce 2003-2012; šetření v obcích a Nadaci ČEZ) a poplatek ze státního jaderného účtu obci Rouchovany za ukládání radioaktivního odpadu (Nařízení vlády č. 416/2002 Sb.). Dotčené obce tak disponují významnými prostředky nad rámec rozpočtového určení daní (Zákon č. 243/2000 Sb.), které jim mohou poskytnout značnou finanční výhodu a pomoci tak jejich dalšímu rozvoji oproti obcím srovnatelným velikostí a lokalizací v převážně periferním regionu (Musil, Müller 2008). Cílem mapy je poukázat na význam EDU a jejího dalšího vývoje pro zkoumané území tak lze doložit prostřednictvím studia prostorové distribuce těchto prostředků a představení jejich významu pro příjmy jednotlivých obcí.

Pro potřeby analýz bylo za základní sledované území zvoleno území intenzivních socioekonomických vazeb na EDU (Hána a kol. 2015). Ten je ohraničen na základě dojížděkového regionu obce Dukovany jakožto území nejsilnějších funkčních vazeb obyvatel a rozsahu ZHP jakožto území nejsilnějších vazeb samospráv obcí a EDU, v rámci kterých je také rozdělováno nejvíce prostředků Nadace ČEZ vázaných na provoz EDU (šetření v obcích a Nadaci ČEZ). Pro obce zařazení do ZHP znamená provádění pravidelných cvičení, udržování místního rozhlasu, náhradního zdroje energie a míst na ukrytí proti záření, což představuje jak finanční, tak organizační zátěž. Ta je částečně kompenzována právě příspěvkem z Nadace ČEZ (šetření v obcích a Nadaci ČEZ). V rámci tohoto území byly provedeny základní analýzy pro desetileté období 2003–2012, pro které jsou dostupná potřebná data (viz Černý 2015). Významným zdrojem dat o finančních darech ze strany firmy ČEZ byla databáze každoročních výročních zpráv Nadace ČEZ z období 2003–2012 (Nadace ČEZ 2003-2012). Během šetření v lokalitě se pak podařilo získat data o příjmech od firmy ČEZ a Nadace ČEZ v období 2003-2012 a jejich využití od většiny obcí nejbližší elektrárně v ZHP 5 km (Dukovany, Rouchovany, Rešice, Horní Dubňany a částečně Mohelno). Z celého souboru chybí pouze data za Slavětice a za obec Mohelno před rokem 2007, která se z různých důvodů nepodařilo dohledat. Podobným způsobem byla také získána data o dani z nemovitosti (u Rouchovan od roku 2010, u Dukovan za celé sledované období) a poplatku za ukládání radioaktivního odpadu na katastru Rouchovan.

V mapě je dále zobrazeno několik variant diferenciací území stanovených na základě (i.) dopravní dostupnosti největších měst, (ii.) vymezení vnitřní periferie podle charakteristik obyvatelstva, trhu práce a bytového fondu (Musil, Müller 2008) a (iii.) zón rezidenční suburbanizace v roce 2010 (Špačková a kol. 2012).

Příspěvky od Nadace ČEZ mohou mít zásadní vliv na příjmy obcí v okolí EDU, což potvrzuje jejich patrný prostorový vzorec ve prospěch obcí spadajících do ZHP především do nejbližší zóny vymezené územím do 5 km od elektrárny. Právě obec Dukovany, v jejímž katastru se EDU

nachází, obdržela v uvedeném období nejvyšší průměr finančních darů na jednoho obyvatele z Nadace ČEZ ve sledovaném regionu. Podle představitelů obcí posílá firma ČEZ prostředky především do projektů, které jí umožňují vlastní propagaci. Mimo samotnou kompenzaci negativních dopadů působení EDU tedy jde také o určitou formu sponzoringu od velké firmy (šetření v obcích a Nadaci ČEZ). Pro nejbližší obce však nepředstavují příjmy od Nadace ČEZ hlavní zdroj příjmů spojených s lokalizací EDU. Tabulka 5.1 představuje souhrn absolutních hodnot příjmů obcí z jednotlivých zón (včetně obcí ležících mimo ZHP v rámci sledovaného území) rozdělených podle typů.

V absolutních hodnotách dostávají jednoznačně nejvyšší podporu právě obce ze ZHP 5 km. Nejvíce financí do tohoto území plyne z daně z nemovitosti, která je však spojena pouze s obcemi Dukovany a Rouchovany. Od roku 2007 mohou obce výrazně zvýšit koeficient této daně (Zákon č. 338/1992 Sb.), od roku 2010 tak jsou tyto příjmy pro obě obce zásadní součástí jejich rozpočtu. Vysokou daň, která musí být na území obce pro všechny nemovitosti stejná, pak obce svým obyvatelům kompenzují formou příspěvků na rekonstrukci domů (šetření v obcích a Nadaci ČEZ). Následuje smluvní podpora mezi firmou ČEZ a všemi obcemi ze ZHP 5 km. Jde o podstatný objem financí, kterými se firma ČEZ snaží kompenzovat svůj negativní dopad na tyto obce a zajistit si důležité pozitivní veřejné mínění o své činnosti v regionu a o jaderné energetice obecně. Přesto jde o prostředky, o kterých musí obce každoročně složitě a tvrdě vyjednávat (šetření v obcích a Nadaci ČEZ). Rouchovany pak navíc již několik let dostávají třímilionový poplatek za ukládání radioaktivního odpadu, když je na jeho katastru umístěno úložiště radioaktivního odpadu.

Tabulka 5.1: Finance od firmy ČEZ do jednotlivých oblastí funkčního regionu Jaderné elektrárny Dukovany (2003-2012; v mil. Kč)

Zóna	ZHP 5 km	ZHP 5-10 km	ZHP 10-20 km	Mimo ZHP	Celkem
Nadace ČEZ	21,6	9,3	32,5	21,6	85,0
Smluvní podpora ČEZ	102,3I	---	---	---	102,3
Daň z nemovitosti	129,3II	---	---	---	129,3
Poplatek za ukládání odpadu	12	---	---	---	12
Celkem	265,2	9,3	32,5	21,6	328,6

Poznámka: Tabulka neobsahuje příspěvky Nadace ČEZ pro sdružení obcí Energoregion 2020, příspěvky na reklamní plnění a další nahodilé dary, které nebylo možné ze zvolených zdrojů dohledat. ^I nejsou zahrnuty příjmy Mohelna v období 2003-2007 a Slavětice v období 2003-2012, které se nepodařilo dohledat. ^{II} expertní odhad podle dostupných dat a šetření v obcích. Za Dukovany byla k dispozici celá časová řada, hodnoty Rouchovan v období 2003-2009 byly vypočteny podle podílu daně z nemovitosti od EDU na celkovém příjmu daně od roku 2010.

Zdroj: Nadace ČEZ 2003-2012; Rozpočet obce 2015; šetření v obcích a Nadaci ČEZ.

Obce tak významně profitují po finanční stránce z blízkosti elektrárně. Sami představitelé si navíc pochvalují výbornou komunikaci s vedením elektrárny (šetření v obcích a Nadaci ČEZ). EDU se tak stala pro obce vítaným „sousedem“, přestože její začátky byly poměrně problematické ať už z hlediska nařízené asanace obcí v okolí výstavby a stěhování obyvatel, tak z hlediska utajování provozu a nejistoty obyvatel po černobylské havárii. Dnes lze pozitivní

dopad sledovat právě především u nejbližších obcí ze ZHP 5 km, pro které jsou finanční prostředky od firmy ČEZ významnou součástí jejich příjmů a vedou k jejich výjimečnému rozvoji ve srovnání s ostatními obcemi tohoto jinak periferního regionu. Právě výrazná podpora obcí v nejbližší ZHP 5 km může pro tyto obce znamenat nejen zásadní přínos pro jejich rozvoj, ale také určitou závislost na budoucím vývoji EDU.

Naprostá většina představitelů obcí proto podporuje výstavbu dalších bloků elektrárny, aby byla zajištěna kontinuita jejího provozu, který přináší obcím nemalé výhody. „Návaznost je obrovská a nedovedeme si představit uzavření. Celý region za to bojuje i za cenu, že máme vedle sebe jaderného obra“ (šetření v obcích a Nadaci ČEZ). To zcela reprezentuje názory jejich obyvatel, u kterých lze zaznamenat významně nadprůměrnou 97% podporu rozvoje jaderné energetiky v Česku (Kiliánová 2013) oproti názorům ve zbytku státu, kde jadernou energetiku podporuje 60 % respondentů (ČEZ 2013). „Než se elektrárna stavěla, tak se podepisovaly petice, aby se nestavělo, teď podepisujeme petice, aby se stavěl se 5. blok, prodloužila se životnost“ (šetření v obcích a Nadaci ČEZ). Podmínkou pro další výstavbu jsou však často uváděny finanční kompenzace obcím podobně, jako tomu bylo při výstavbě úložiště radioaktivního odpadu. Pro ty jsou již často připravovány konkrétní projekty, aby bylo do čeho nově nabídnuté finance okamžitě investovat. Podle zjištěných možností firmy ČEZ a názorů starostů lze odhadnout, že by v případě výstavby mohly obce ve sledovaném regionu dostat navíc až 19 milionů, přičemž nejvýraznější dopady lze očekávat u obcí v ZHP 5 km, když Dukovanům a Rouchovanům výrazně vzroste výše daně z nemovitosti až o 9 milionů (vypočteno na základě odhadu plochy rozšíření EDU a současné výše této daně). Významná by také měla být kompenzace nejbližším obcím smluvní podporou, která by se mohla až zdvojnásobit na celkovou hodnotu 20 milionů. Obava však panuje okolo přesunu prostředků firmy ČEZ, které doposud byly směřovány obcím, na výstavbu nových zařízení elektrárny (šetření v obcích a Nadaci ČEZ). V takovém případě lze počítat pouze s navýšením daně z nemovitosti dvěma zmíněným obcím, v jejichž katastru se EDU nachází. V ostatních případech by mohlo dojít ke stagnaci či mírnému poklesu celkové hodnoty kompenzací. ČEZ by tak ale riskoval změnu velmi vstřícného přístupu místních obyvatel k jaderné energetice, nelze tedy předpokládat významnější oslabení těchto finančních toků.

Obce se takto připravují především na možnost výstavby nových bloků, přestože stále není o budoucnosti EDU rozhodnuto. Ukončení provozu EDU by přitom mělo na obce zřetelný finanční dopad. Příjmy od firmy ČEZ jsou často (především v ZHP 5 km) zásadním příjmem obcí, který mnohdy představuje i nadpoloviční podíl příjmů jejich rozpočtů (srov. Rozpočet obce 2015). Ukončení provozu by tak znamenalo nutnost žádostí o běžné dotační tituly, jejichž získání je značně nejisté a administrativně poměrně náročné (Hána 2014). Pouze Rouchovany a Dukovany by si po určitou dobu udržely příjmy z daně z nemovitosti (do převodu plochy EDU na zemědělskou půdu v dlouhodobém horizontu), u dalších obcí lze očekávat ukončení či omezení jejich finanční podpory. Jde především o očekávané ukončení smluvní podpory, která by již neměla svůj kompenzační smysl. Zřejmě by tak došlo k ukončení masivní podpory vázané na provoz EDU a ponechání pouze prostředků z Nadace ČEZ, kde je pravděpodobné snížení podpory obcí v ZHP na úroveň obcí ležících v současné době mimo tyto zóny. Výpočtem na základě částky na obyvatele v obcích mimo ZHP tak lze konstatovat, že obce ze ZHP by si od firmy ČEZ rozdělovaly zhruba 1 mil. Kč ročně.

Ukončení provozu elektrárny by tak pravděpodobně vedlo k zastavení rozvoje obcí či celého problémového periferního regionu. Nutná by tak byla další opatření, která by tyto následky zmírnila. Obce by sice mohly i nadále fungovat, ale nezbyvaly by jim finanční prostředky pro

další rozvoj či současný bohatý kulturní a společenský život. Přesto obce nemají jasné strategie s odůvodněním, že by tento scénář probíhal postupně a měly by tak dost času na jejich přípravu během samotného procesu. Představitelé obcí ale potvrzují připravenost pomoci svým občanům a vyvíjení tlaku na celostátní politiky, aby stát regionu v případě tohoto scénáře patřičně pomohl (šetření v obcích a Nadaci ČEZ).

Literatura

BLAŽEK, J. (2002): System of Czech local government financing as a framework for local development: 12 years of trial and error approach. *AUC Geographica*, 37, č. 2, s. 157-175.

ČERNÝ, T. (2015): Prostorová distribuce finanční podpory obcím v okolí Jaderné elektrárny Dukovany z pohledu regionálního rozvoje. Bakalářská práce. Vedoucí práce: David Hána. KSGRR, PŘF UK, Praha, 54 s.

ČEZ (2013): Postoj veřejnosti k jaderné energetice. STEM. <http://www.cez.cz/cs/vyroba-elektriny/zvazovana-dostavba-elektrarny-temelin/postoj-ceske-verejnosti-k-jaderne-energetice.html> (cit. 12. 5. 2015).

HÁNA, D. (2014): Local development implications of pork-barrel: a case study of a Czech district. *AUC Geographica*, 49, č. 2, s. 73-86.

HÁNA, D., ŠPAČKOVÁ, P., NEMEŠKAL, J. (2015): Funkční vymezení regionu v širokém okolí Jaderné elektrárny Dukovany 2011. Specializovaná mapa. PŘF UK, Praha.

KILIÁNOVÁ, Z. (2013): Hodnocení vnímaných společenských dopadů jaderné elektrárny v kontextu regionálního rozvoje. Diplomová práce. Vedoucí práce: Simona Miškolci. Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií MENDELU, Brno, 89 s..

MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008): Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 44, č. 2, s. 321-348.

Nařízení vlády č. 416/2002 Sb., kterým se stanoví výše odvodu a způsob jeho placení původci radioaktivních odpadů na jaderný účet a roční výše příspěvku obcím a pravidla jeho poskytování.

ŠPAČKOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M., NOVÁK J., KŘIVKA M. (2012): Zóny rezidenční suburbanizace 2010. Specializovaná mapa. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze.

Zákon č. 338/1992 Sb. o dani z nemovitých věcí.

Zákon č. 243/2000 Sb. o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní).

Zdroj dat

Nadace ČEZ (2003-2012): Výroční zprávy Nadace ČEZ. <http://www.nadacecez.cz/cs/o-nadaci/vyrocnizpravy.html> [cit. 2015-06-15].

Rozpočet obce (2015): Sumář rozpočtů obcí ČR 2000–2012. <http://www.rozpocetobce.cz/data/rozpocet-obce-sumare.zip> [cit. 2015-05-15].

Terénní šetření autorů v obcích v okolí Jaderné elektrárny Dukovany a e-mailová korespondence se zástupci Nadace ČEZ v první polovině roku 2015.